

БЕКТЕМ

Б.Осмонов атындагы Жалал-Абад мамлекеттик университетинин ректору, техника илимдеринин доктору, профессор **К. Ж. Уенов**

« 13 » _____ 2023-ж.

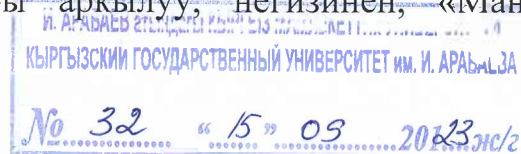

Алибекова Умирхан Балтобаевнанын «МЕКТЕПТИН ХІ КЛАССЫНДА «МАНАС ТААНУУ» КУРСУН ОКУТУУНУН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ» деген темада 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы (кыргыз адабияты) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган кандидаттык диссертациялык ишине жетектөөчү мекеменин

РАСМИЙ ПИКИРИ

Илимий жетекчиси: Турдугулов Али Турдугулович – п. и. к., ф. и. д., профессор
Диссертация аткарылган окуу жай: Ош мамлекеттик университетинин филологиялык билим берүүнүн технологиялары кафедрасы.

1.Изилдөөнүн актуалдуулугу. Кыргыз Республикасынын Мыйзамдарында коюлган талаптарга ылайык Кыргыз Республикасынын Президентинин 2021-жылдын 29-январындагы «Инсандын руханий адеп-ахлактын өнүгүүсү жана дене тарбиясы жөнүндө», 2022-жылдын 21-майындагы «Улуттук нарк жөнүндөгү» Жарлыктары коомдун руханий, адеп-ахлактык деградациялануу босогосунда турган бүгүнкү абалын жөнгө салуу, калыбына келтирүү чараларын өз учурунда көргөн мамлекеттик расмий документ катары кабыл алынды. Анын жоболоруна ылайык инсандын руханий жана адеп-ахлактык жактан тазалануусу учурда мамлекет жүргүзүшү керек болгон идеология аркылуу гана эмес, эң оболу, элдин кылымдар бою оозеки формада сактап келген адабий-маданий мурастары аркылуу, негизинен, «Манас»

сыяктуу руханий, маданий, көөнөрбөс мурастар аркылуу жүргүзүлгөнү – мезгил талабы. Президенттин ал Жарлыгы «Манас» эпосуна тиешелүү болгон өзүнө чейинки мамлекеттик бир катар расмий иш-чараларды, негизинен, 2012-жылдагы «Кыргызстандын элинин тарыхый жана маданий мурастарын окуп-үйрөнүүнү тереңдетүү жана жарандык атуулдукту калыптандыруу боюнча чаралар жөнүндөгү» президенттик Жарлыктын негизги жоболоруна да дал келет.

2. Изилдөөнүн натыйжаларынын негиздүүлүгү жана ишенимдүүлүк даражасы, изденүүчүнүн диссертациясында жазылган тыянактары жана корутундулары. Ишти жүргүзүүдө алдын ала аныкталып белгиленген методологиялык негиздердин алкагында предметтин, милдеттердин адекваттуу жолдорун комплекстүү изилдөө методдоруна таянып проблеманы теориялык өңүттөн үйрөнүүгө, анализдөө жана синтездөө жолу менен жүргүзүлгөндүгүндө.

3. Изилдөөдөн алынган натыйжалардын практикалык баалуулугу. Изилдөөдөн алынган натыйжалар жана сунуш кылынган жоболор мектептин кыргыз адабияты предметинин мугалимдерине окутуунун мазмунун, сабактын максатын так аныктоого, окутууну уюштуруу формаларын жана методдорун, каражаттарын (технологияларын) туура тандап, сабактын практикалык баалуулугун өнүктүрүүгө көмөк көрсөткөндүгүндө; жогорку окуу жайларынын филологиялык билим берүү багытында окуп жаткан студенттерге педагогикалык практика мезгилинде кыргыз адабиятын, анын алкагында «Манас таануу» курсун окутууда жана курстук, бүтүрүүчү квалификациялык иштерди аткарууда пайдаланыла тургандыгында.

4. Изденүүчүнүн жеке салымы. Мектептин бүтүрүүчү класстарында «Манас таануу» курсун компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун мазмуну, соңку талаптарга жооп бергендей формалары жана технологиялары, ийкемдүү методдору жекече иштелип чыгылгандыгы; алардын илимий-методикалык негизде бир системага салынгандыгы; изилдөөдөн алынган тыянак-

натыйжалар, сунуштар изденүүчүнүн өзү, же анын көрсөтүүсү менен эксперименттик сыноолордон өткөрүлүп, колдонууга сунуш кылынгандыгы.

5. Изилдөөдөн келип чыккан корутундулардын ишенимдүүлүгү жана жыйынтыктарынын негиздүүлүгү. Ишти жүргүзүүдө алдын ала аныкталып белгиленген методологиялык негиздердин алкагында предметтин, милдеттердин адекваттуу жолдорун комплекстүү изилдөө методдоруна таянып проблеманы теориялык өңүттөн үйрөнүүгө, анализдөө жана синтездөө жолу менен жүргүзүлгөндүгүндө.

6. Изилдөөдө төмөнкүдөй жаңы натыйжалар алынган:

Биринчи натыйжа. Орто мектептин XI класстарында кыргыз адабиятынан «Манас таануу» курсун өздөштүрүүнүн педагогикалык, дидактикалык, адабий-теориялык жана илимий-методикалык негиздери аныкталган, тактап айтканда, курсту окутууда эпос «Байыркы кыргыз рухунун туу чокусу» (Ч. Айтматов) экендигин дайыма эске алуу менен бирге ал жаштарга таалим-тарбия берүүнүн соолбос булагы, казынасы экендигин, руханий-адеп-ахлахтык өнүгүүнүн каражат-мазмуну, кыргыз элдик педагогикасынын мыкты үлгүсү болоруна окуучулар толук ынанып, өздөштүрүүлөрүнө багытталганда гана белгилүү натыйжаларга жетишүүгө болору белгиленген.

Экинчи натыйжа. Кыргыз адабиятынан фольклордук чыгармаларды, анын ичинде «Манас» эпосун окутуунун теориядагы, практикадагы абалын үйрөнүү жана аны компетенттүүлүккө багыттап окутуунун жолдору иштелип чыгылган. Кыргыз адабиятын окутуунун концепциясы, предметтик стандарты жана окуу программасы иликтенип, илимий обзор берилген; курсту окутуу боюнча мыкты мугалдимдердин алдыңкы педагогикалык тажрыйбалары жалпыланып, предметтик стандартта көрсөтүлгөн түйүндүү (маалыматтык, социомаданий жана проблемаларды чечүү жана өзүн-өзү уюштуруу компетенттүүлүктөрү) жана предметтик (окурмандык, баалуулук, дүйнө таанымдык жана адабий-чыгармачылык компетенттүүлүктөр) кеңири мисалдар

менен ачылган жана натыйжада эксперимент жүзүндө окуучулардын компетенттүүлүктөрү сыноодо далилденген.

Үчүнчү натыйжа. XI класста «Манас таануу» курсун окутуунун натыйжалуу формаларын, каражаттарын, методдору аныкталган жана сабактардын формалары менен типтери боюнча методикалык иштелмелер иштелип чыгылган, алар сыноодо алгылыктуу экендиги аныкталып практикага сунуш кылынган. Тактап айтканда, курсту өтүүдө киришүү жана обзордук лекцияларды уюштурууда, сабактан тышкаркы убактардагы класстык-тарбиялык сааттарда, проблемалуу лекцияларда, каталар менен иштөө сабактарында, конкурстарда, олимпиадаларда, окуучулук конференцияларда, пресс-конференция сабагында, дубал гезиттерди чыгарууда ж.б.у.с. окуучулардын ишмердиктерин өнүктүрүү боюнча илимий-методикалык иш-чаралар системалуу жүргөн.

Төртүнчү натыйжа. Изилдөөгө коюлган бардык материалдар, суроо-жооптор, тесттик тапшырмалар, эпос боюнча дидактикалык материалдар эксперименттик сыноого коюлган жана натыйжалуу жыйынтыктар алынган. Алардын өзөгүн «Манас» эпосунун идеялык мазмуну, өзөк окуялары, образдар системасы, эпос боюнча такталган жети осуят эпостун алкагынан чыгарылып, азыркы реалдуу жашоо-турмуш, социалдык-маданий көйгөйлөр, билим берүүгө, анын ичинде кыргыз адабияты менен «Манас» эпосун окутууга коюлуп жаткан азыркы талаптарга жараша интерактивдүү сабактардын иштелмелери түзүлгөн.

7. Илимий жоболордун, жыйынтыктардын жана корутундулардын негизденүү даражасы.

7.1. Илимий натыйжалардын ишенимдүүлүгү олуттуу теориялык жоболорго таянуу менен, 200дөн ашуун адабий булактар окуп үйрөнүлгөн жана талдоо жасалган. Талдоо аныктоочу жана калыптандыруучу педагогикалык эксперименттерди жүргүзүү, алынган материалдарды

математикалык-статистикалык ыкма менен мүнөздөө, жалпылоочу тесттик ыкмаларын колдонуу менен бекемделген.

7.2. Иштин жетиштүү деңгээлде теориялык мааниси бар, анткени жалпы билим берүүчү орто мектептин XI классында «Манас таануу» курсун окутуунун натыйжалуулугун жогорулатууга салым кошот.

7.3. Квалификациялык белгилерге туура келиши. Диссертациядагы материалдар «Манас таануу» курсун окутуунун натыйжалуулугун жогорулатууга жана мектеп бүтүрүүчүлөрүнүн предметтик компетенцияларын калыптандырууга багытталган, алынган натыйжалар жетиштүү илимий жаңылыкка жана баалуулукка ээ.

8. Диссертациялык изилдөөдөн алынган илимий жыйынтыктардын, корутундулардын жана тыянактардын жаңычылык даражасы

- кыргыз адабиятынан элдик оозеки чыгармаларды, анын ичинен «Манас» эпосун окутуунун методологиялык негиздеринин диссертациялык изилдөөнүн алкагында иштелгендигинде;

- мектептин XI класстарында «Манас таануу» курсун окутуунун жалпы педагогикалык, дидактикалык, адабий-теориялык жана методикалык принциптеринин адабиятты окутуунун азыркы талаптарына ылайык компетенттүүлүктүн негизинде алгачкы жолу иштелип чыгылгандыгында;

- кыргыз адабиятынын мектеп курсунда «Манас» эпосун окутуунун теориядагы жана практикадагы абалы талдоого алынып, анын натыйжалуулугун өркүндөтүүнүн теориялык жана методикалык маселелери такталып, аталган курсту өздөштүрүүнү өркүндөтүүнүн негизги багыттары аныкталгандыгында;

- мектептин XI классында «Манас таануу» курсун окутуунун технологиялары диссертациялык изилдөө абалында алгачкы жолу жүргүзүлүп жаткандыгында.

9. Алынган жыйынтыктардын ички биримдигин баалоо

Диссертант коюлган максат, милдеттерди чечүүдө кесиптик жана илимий теориялык, методологиялык жактан даярдыгынын жеткилең экендигин көрсөтө

алган. Изилдөөнүн максаты менен натыйжаларынын ортосунда тыгыз ички логикалык биримдик камсыз кылынган. Изилдөөнүн милдеттери, коргоого коюлган жоболор, корутундулар толугу менен анын мазмунуна дал келет.

У. Б. Алибекованын «Мектептин XI классында «Манас таануу» курсун окутуунун технологиялары» деген темадагы педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишинде көрсөтүлгөн натыйжалар педагогика илимине, анын ичинде окутуунун жана тарбиялоонун теориясы боюнча илимий билимдердин өнүгүшүнө олуттуу салым кошот деп эсептөөгө болот. Алынган натыйжалар ички биримдикке жана логикалык ыраатуулукка ээ. Практикалык сунуштар текшерилген теориялык жоболорго негизделген. Диссертация Кыргызстанда бул проблемага арналган жаңы изилдөөлөрдүн катарына кирет.

10. Негизги жоболордун, корутундулардын жана натыйжалардын публикацияларда толук чагылдырылышы

Диссертациялык иштин натыйжалары боюнча изденүүчүнүн 15 макаласы, алардын ичинде Кыргыз Республикасынын Улуттук аттестациялык комиссиясы тарабынан сунушталган журналдарда жарыяланган 9 макаласы, Россия Федерациясынын илимий журналдарында жарыяланган жана РИНЦ системасында катталган 4 макаласы, Scopus журналында 2 макала жарык көргөн.

11. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши

Алибекова Умирхон Болтабаевнанын «Мектептин XI классында «Манас таануу» курсун окутуунун технологиялары» деген темада 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы (кыргыз адабияты) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишине бардык компоненттери боюнча авторефераттын мазмунуна дал келет. Авторефераттын орус жана англис тилиндеги резюмеси кыргызча резюмесинин мазмуну менен иденттүү талапка ылайык аткарылган. Диссертациялык иш жана автореферат Кыргыз

Республикасынын Улуттук аттестациялык комиссиясынын көрсөтмөлөрүнө ылайык даярдалган.

12. Диссертациянын мазмунунда байкалган айрым мүчүлүштүктөр:

12.1. Аталган курс орто мектептин бүтүрүүчү классында өздөштүрүлүп жаткан соң диссертацияда лекциялык сабактардын үлгүлөрү сунуш кылынган, аларды кеңейтүү, реферат, баяндама жазуу үчүн тапшырмаларды сунуш кылуу зарылдыгы бар;

12.2. Мектептин XI классындагы «Манас таануу» курсуна тиешелүү окутуунун технологиялары боюнча окуу-методикалык колдонмо чыгаруу колго алынса;

12.3. Иште айрым компьютердик техникалык каталар кездешет.

Жогоруда биз көрсөткөн кемчилдиктер изденүүчүнүн жалпы эмгегинин баасын төмөндөтпөйт, аларды четтетүүгө мүмкүн деп эсептейбиз.

13. Диссертациянын КРнын УАКтын «Окумуштуулук даражаларды ыйгаруунун тартиби жөнүндөгү» Жобосунун 10-пунктунун талаптарына ылайыктуулугу

Алибекова Умирхон Болтабаевнанын педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган кандидаттык диссертациясын өз алдынча аткарылган жана педагогика илими үчүн олуттуу мааниси бар изилдөө катары кароого болот.

Алибекова Умирхон Болтабаевнанын «Мектептин XI классында «Манас таануу» курсун окутуунун технологиялары» деген темадагы педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясы Кыргыз Республикасынын Улуттук аттестациялык комиссиянын «Окумуштуулук даражаларды ыйгаруунун тартиби жөнүндө» жобонун № 10 пунктуна ылайык коюлган талаптарына толук жооп берет. Ал эми изденүүчү У. Б. Алибекова 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы (кыргыз адабияты) адистиги боюнча боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасына татыктуу деп эсептөөгө болот.

пикир Б.Осмонов атындагы Жалал-Абад мамлекеттик университетинин кыргыз тили жана адабияты, педагогика жана психология кафедраларынын 2023-жылдын 12-сентябрындагы отурумунда (протокол №2) каралды.

Катышкандар:

1. Сакиева С. С. – педагогика илимдеринин доктору, профессор (13.00.02);
2. Нусупова Р. С. – педагогика илимдеринин кандидаты (13.00.08);
3. Ураимов К. М. – педагогика илимдеринин кандидаты (13.00.02);
4. Найманбаев М. Ж. – педагогика илимдеринин кандидаты, доцент (13.00.01);
5. Рыскулова Г. У. – педагогика илимдеринин кандидаты, доцент (13.00.01);
6. Тажибаева Ж. К. – педагогика илимдеринин кандидаты (13.00.02);
7. Ураимхалилова – педагогика илимдеринин кандидаты, доцент (13.00.02);
8. Ажыкулов С. М. – педагогика илимдеринин кандидаты (13.00.01);
9. Жолдошбаева Р. К. – педагогика илимдеринин кандидаты (13.00.08);
10. Молдокеримова Э. М. – педагогика илимдеринин кандидаты (13.00.02);
11. Матазимова Г. Э. – педагогика илимдеринин кандидаты (13.00.02);

Отурумдун төрайымы, педагогика илимдеринин доктору, профессор

С. С. Сакиева

Педагогика илимдеринин доктору, профессор С. С. Сакиеванын колун тастыктайм.
Б. Осмонов атындагы ЖАМУнун адам ресурстарын башкаруу жана укуктук камсыздоо бөлүмүнүн башчысы

А.Т.Акматов

*Дата поступления
отурава в ДС
15.09.2023 г. 13.23.673
У секретаря
Т.А. Найманбаева*

